

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47
Aralık 2016 December 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ARKEOLOJİK POTANSİYELİN KIRSAL TURİZME KAZANDIRILMASI: ORTACA ÖRNEĞİ GAINING ARCHAEOLOGICAL POTENTIAL TO RURAL TOURISM: THE CASE OF ORTACA

Alper GÖLBAŞ*
Onur ATAĞ**

Öz

Kitle turizmüne olan ilginin gün geçtikçe azaldığı, alternatif turizme olan talebin artış gösterdiği günümüzde, kırsal bölgelerin doğal güzelliklerini görmek, farklı kültürlerden insanlarla bir araya gelmek, kırsal yöreye özgü faaliyetlere katılmak, doğa ve çevre ile bütünleşmek alternatif turizm türlerinden olan kırsal turizmin kapsamını oluşturmaktadır. Ortaca ilçe merkezinin geçmişi çok eski tarihlere dayanmıyor olsa da başta bugün Köyceğiz sınırlarında kalmakla beraber yakın mesafede yer alan Dalyan ile özdeşleşen Kaunos Antik kenti olmak üzere, Pisilis Antik Kenti, Karadonlar Mahallesi kaya mezarları, Mergenli Mahallesi'nde yer alan Bizans kilisesi ve Dalyan Camii gibi yapılar Ortaca'nın turizme kazandırılmamış arkeolojik ve tarihsel potansiyeli olarak görülmektedir. Bu çalışma, söz konusu arkeolojik potansiyelin sınırlarının çizilmesi ve kırsal turizme ne oranda kazandırılabilceğinin değerlendirilmesini yapma hedefindedir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal turizm, arkeoloji, kırsal kalkınma, Ortaca, Turizm Tanıtımı.

Abstract

Perceptions and expectations related to tourist products and services show alterations on tourism sector as they do in the other Sectors in paralel with elapsed time, economical, political, socio-cultural, demographical characteristics and with technological developments. At the present time in which the interest in mass tourism decreases day by day and the demand for alternative tourism increases, activities as seeing the natural beauty of the countryside, meeting people from different cultures, participating in activities indigenous to rural area, integrating with the nature and the environment create scope of rural tourism which is one of the tourism types. The life of people, having struggled against environment and having won this struggle after they had started to be engaged in Agriculture, was rural qualified between the time industrial revolution and World War II before the extant life style which having been caused because of heavy increase in industrialization and urbanization. Mentioned life style started from The Neolithic Age and continues its existence bucolically in rural environment, although it has gone through many changes until today. Although history of Ortaca is not old-dated, structures like Caunos Ancient City which is located in the border of Köyceğiz but really close to Ortaca and identified with Dalyan, Pisilis Ancient City, Rock graves in Karadonlar, The Byzantine Church situated in Mergenli and Dalyan Mosque, are seen as the Archeological and historical potentials of Ortaca which are not imparted to Tourism industry. The aims of this study are to mark off archaeological potentials of Ortaca and make a remark on at what rate they can be imparted to tourism sector.

Keywords: Rural Tourism, Archaeology, Rural Development, Ortaca, Tourism Promotion.

Giriş¹

Tüketicilerin turistik ürün ile ilgili beklenti ve tercihleri her geçen gün değişmektedir. Bununla birlikte talepte meydana gelen değişiklikler, turizm arzını da doğrudan etkilediğinden, alternatif turizm çeşitlerinin meydana gelmesi, sürecin doğal bir sonucudur. Alternatif turizm çeşitlerinden biri olan kırsal turizmin, niteliği gereği değişik kültürlerden topluluklara ve yöreye özgü faaliyetlere ev sahipliği yapması, turizm talebindeki değişikliklere cevap verilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Buradan hareketle kırsal turizm anlayışının, kırsal bölgelerdeki doğal ve tarihi çevre çekiciliklerinin korunarak, kırsal turizme katılan turistlerin ve bölge halkının birbirleri ile sosyal ve kültürel ilişkiler kurmasını hedeflediğini söylemek mümkün olacaktır (Er, 2001). Turistik çekiciliğe sahip olan ülkelerin, sahip oldukları doğal ve kültürel çevre varlıklarını etkili bir şekilde tanıtılmaları gerekmektedir. Turizmin arz potansiyelinin, doğal, tarihi, kültürel çevre öğeleri olduğu düşünülürse kırsal bölgelerde yer alan arkeolojik ve etnografik potansiyel, kırsal turizm tanıtımı açısından büyük önem arz etmektedir. Çalışmamız içerisinde hem kırsal turizm kavramının tanımı ve kapsamı hem Ortaca İlçesi'nin sahip olduğu arkeolojik potansiyelin neler olduğu irdelenmiş olup söz konusu potansiyelin turizm amaçlı kullanımına yönelik yörede yaşayan çeşitli kişilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak değerlendirilmedi bulunulmuştur.

1. Kırsal Turizm Kavramı

* Arkeolog-Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ortaca MYO, Turist Rehberliği Programı, Ortaca, Muğla, alpergolbas@mu.edu.tr

**Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ortaca MYO, Turist Rehberliği Programı, Ortaca, Muğla, onuratak@mu.edu.tr

¹Bu çalışma 18-22 Mayıs tarihinde düzenlenen 5. Ulusal Kırsal Turizm Kongresi'nde özet metin olarak sunulmuştur.

Kitle turizminin çevreye verdiği geri dönüşü olmayan zararlar, bilinçli turistik tüketicinin sürdürülebilir turizm türlerini tercih etmesini sağlamıştır. Doğal kaynakların tükenmesi, destinasyonların taşıma kapasitesi gözetilmeden turistik deneyimlere açılması turizmin birincil derecede önemli olan kaynaklarının bilinçsizce kullanılmasına neden olmaktadır (Civelek vd., 2013: 22). Turizm arz potansiyelinin yüksek olduğu fazla bozulmamış doğal, tarihi ve sosyo-kültürel çekiciliklere sahip ülkeler, kaynaklarını planlı ve koruma kullanma ilkelerine bağlı kalarak kullanmaya daha fazla önem göstermekte ve turizmde ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm aktivitelerine yönelmektedirler (Dalgın vd., 2015:3).

Kırsal kalkınma, kırsal nüfusun hayat şartlarının iyileştirilmesi ile kent ve kır arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmayı, çevresel ve kültürel değerleri korumayı, sosyal ve fiziksel yapıyı geliştirmeyi hedefleyen ve çevre ile doğal kaynak dengesini gözetilen bir süreçtir. Kırsal kalkınmada, kırsal alanda yaşayan halkın tarımsal, ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınmalarına yardımcı olan öğelerden maksimum düzeyde yararlanılması hedef alınmaktadır (Kuter ve Ünal, 2013:192). Soykan (1999: 68) tarafından yapılan tanımda kırsal turizm, *"kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türü"* olarak tanımlanmıştır. Kırsal turizm; hem doğanın hem de yerel kültürün korunmasını ilke olarak benimsediği gibi, kırsal kalkınmaya katkıda bulunma, yerel halka ek gelir sağlama, iç göçü önleme ve kültürel mirasın yaşatılmasına destek verme özelliklerine sahiptir (Çeltek, 2004). Kent yaşamının insanlar üzerindeki olumsuz etkisi sakin ve huzur dolu ortamlara olan ihtiyacı artırmıştır. Başlangıçta çok büyük ölçekte iç turizm konusu olan kırsal turizm son yıllarda ulaşım olanakları ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte uluslararası turizmin konusu olmaya başlamıştır (Akça, 2004: 64).

Kırsal turizm son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir biçimde uygulanan bir turizm türüdür. Kırsal turizmin son dönemde popüler bir turizm türü olmasının başlıca sebepleri olarak; tüketicilerin deniz, kum ve güneş şeklinde özetlenen klasik kitle turizminden sıkılmaları, turizmin ülkelerin tüm bölgelerine yayma ve dört mevsim turizmden yararlanma anlayışının gelişmesi, turist profilinin değişmesi ve turistlerin çevre bilincinin artmasıyla doğaya özlem, ilginç yerleri gezme-görme, otantik kültürleri tanıma arzusunun artması, yani insanların tatil ve turizm anlayışlarına ilişkin beklentilerinin değişmesi, kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde tarımsal kalkınma ve kırsal sanayi yaklaşımlarının yanında kırsal turizmin önemli bir araç olarak görülmesi sayılabilir (Avcıkurt ve Köroğlu, 2008: 61).

Kırsal turizm, günümüzde tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yörelerde tarım faaliyetlerinin yanı sıra turizm sektörüne bağlı olarak gelişen yeni bir turizm çeşidi olarak ifade edilebilir. Yeşil turizm, çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarım turizmi gibi adlar alan kırsal turizm, bir yandan turistlerin mekan içinde yoğunlaşmasından doğan ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların çözümünde, öte yandan turizmi geleneksel kıyı turizminin egemenliğinden kurtarmak, kırsal yörelerin dinlendirici atmosferinden yararlanmaya olanak sağlamak ve gelir düzeyi diğer sektörler göre düşük olan tarım üreticisine ek bir gelir sağlamak açısından büyük önem arz eden bir turizm çeşidi olarak gelişmektedir (Olalı ve Timur, 1988).

Kırsal turizm kapsamına dahil edilebilecek aktivitelerin çeşitliliği, kırsal turizmin kapsamının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Doğa tatilleri, alışveriş, kayak, atlı doğa gezileri, macera, rafting, yürüyüş, tırmanış, termal turizm, avcılık, balıkçılık, kuş gözlemciliği(ornitoloji), yamaç paraşütü, dağcılık, kanoculuk, sanat, tarih ve etnik yapıyla ilgili faaliyetler kırsal turizmin kapsamına dahil edilebilecek yada onunla bütünleştirilebilecek aktivitelerdir (Bramwell ve Lane, 1994; Soykan, 2006).

2. Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınmaya Etkileri

Doğal kaynaklar ve kırsal alanlar, kırsal turizm ve kırsal kalkınma için önemli potansiyele sahiptir. Özgün kimliğini büyük ölçüde koruyan yöreleri, yaylaları, mağaraları, fauna ve flora zenginliği, tarihi kilise, kale, çeşme, cami ve kemer köprüleri, geleneksel mimarisi ve festivalleri ile çeşitli turizm değerlerini içinde barındıran Türkiye’de kırsal alanlarda gerçekleştirilen yaylacılık, yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü, atlı doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, dağcılık, zirve tırmanışı, kano, rafting, nehir kayağı, olta balıkçılığı, yaban hayatı ve kuş gözlemciliği, bitki inceleme ve foto safari, kampçılık faaliyetleri, kültür varlıkları ve mağara ziyaretleri gibi etkinlikler, özellikle son yıllarda çevre bilincinin artması ile birlikte önem kazanmış ve gelişme göstermiştir (Kuter ve Ünal, 2013:194).

Kırsal bölgelerin en önemli problemlerinden biri işsizliktir. Kırsal bölgelerde tarımla uğraşan nüfusun üretimden elde ettiği gelirin yetersiz oluşu, ürünlerin gerçek değerinin altında değer bulması, kırsal alanlarda istihdam çeşitliliğinin azlığı gibi etmenler kırsal yoksulluğa sebep olmaktadır. Tarım ekonomisinin yaygın olduğu bölgelerde turizmin gelişmesiyle tarımla geçinenlerin hem refah düzeyi artmış olacak hem de gelire bağlı olarak yoksulluk da azalmış olacaktır (Çeken, 2007:10). Kırsal alanların sahip olduğu doğal çekicilikler her geçen gün şehirden kırsal yaşama olan talebi artırmakta, kadınların ve genç nüfusun toplumdaki yerini güçlendirmektedir. Kırsaldan kente olan göçün önemli toplumsal sorunlara yol açtığı düşünüldüğünde, kırsal turizmin istihdam ve gelir artırıcı etkilerinin yanında önemli toplumsal sorunların

çözümünde de etkili olduğu düşünülmektedir. Kırsal turizm ve kırsal kalkınma ile ilgili ilerleme sağlanabilmesi için gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir. Elektrik, su, kanalizasyon, ulaşım gibi turizmin gelişmesine etki eden faktörlerin yanında tarihi çekicilik unsurlarının korunması ve gelecek nesillere aktarımının sağlanması gerekmektedir.

Turizmin gelişmesi sonucunda kırsal yörelerde, kalkınma hızı ile nüfus artış hızı arasındaki dengesizliğin sebep olduğu iç göçler, turizm nedeniyle yer yer azalacak veya duracaktır. Bu süreç, kentlerdeki gecekonduların yapılaşması ve çarpık kentleşme sorunlarının çözümüne de olumlu katkı sağlayacaktır. Kırsal turizm, çözümü güç ve aşılması zor olan bu toplumsal sorunların çıkmasını önleyici ve azaltıcı bir fonksiyon üstlenerek kentlerdeki görüntü kirliliğinin azalmasına ve düzenli yapılaşmaya da katkı sağlayacaktır (Çetiner, 1998:218).

3. Kültür Turizmi Işığında Arkeolojik Potansiyelin Kırsal Çekicilikteki Rolü ve Önemi

Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi daha çok yöredeki tarihi, doğal, kültürel yapı, deniz etkisi, kıyı yapısı ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla orantılıdır. Günümüzde kırsal turizme dayalı kalkınma, kırsal girişimcilerin varlığıyla birlikte daha iyi çalışmakta ve kırsal alanlarda tarımla geçinen insanlara ikincil bir gelir kaynağı sağlamaktadır (Soykan, 2002). Kırsal turizm kırsal bölgelerde tarım dışı çeşitlendirmenin önemli bir aracıdır. Kırsal alanlardaki doğal ve kültürel varlıkların zenginliği ve çeşitliliği turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir (Çeken vd., 2007). Günümüzde kültürel amaçlı seyahat eden turistlerin, arkeolojik varlıklara olan ilgilerinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. İnsanları kültürel turizm amaçlı seyahat etmeye teşvik eden unsurlara tarihi eserler, ören yerleri, yöreye ait geleneksel yiyecek içecek çeşitliliği, kutsal değerler örnek gösterilebilir.

Kültürel varlıkların turistler tarafından ziyaret edilmesi, yerel halka ve bölgeye çok çeşitli yararlar sağlayabilmektedir. Öncelikle, tarihi, kültürel ve doğal alanlar bu sayede koruma altına alınmış olmaktadır. Ayrıca, kültürel miras turizmi, hem yerel halkın hem de turistlerin, bölgenin tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmaları konusunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Huh, 2002:8). Turizmin kültürel varlıklar üzerinde olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkileri de vardır. Yörenin kültürel çekiciliklerine aşırı talebin sebep olduğu yıpranma, yerel gelenek ve göreneklere saygısızlık, altyapısı ve üstyapısı desteklenmemiş bölgelerde çevre sorunları, kültürel varlıklar üzerinde kontrol kaybı, kültürel varlıkların fiziksel zarara uğraması olumsuz etkilere örnek gösterilebilir.

Turistlerin kültürel mirasa ve tarihi değerlere olan ilgileri sonucu ortaya çıkan ve gelişen kültürel turizm anlayışı, tarihsel bölge ve yörelerin, müze ve ören yerlerinin, eski medeniyetlere ait kalıntıların, eski uygarlıklarda ve yerleşim alanlarında düzenlenen fuar ve festivallerin ziyaret edilmesi ile gelişmeye başlamış, turizm içerisinde etkinliğini her geçen gün artırmıştır ve turizm için önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Kültür mirası, soyut ve somut unsurları ile birlikte ulusal miras olarak önceki nesillerden alınır. Bir kültürün, geleneksel üretim metotları, yaşam tarzı, gelenekler veya ibadet biçimleri gibi soyut veya mimari, arkeolojik alanlar, el sanatları, giysiler ve yemekler gibi somut unsurları, yaratıcıları hakkında bilgi verir. Hepsi bir bütün olarak, ait olduğu toplumun geçmiş ve şuan yaşayan nesillerinin özelliklerini anlatır (Bahçe, 2009:3). Tarihi, arkeolojik, kentsel ve doğal sitler, anıt, ören yeri, höyük, tümülüs, külliye, cami, kilise gibi somut kültür kalıntıları, kültürel mirası oluşturmakla birlikte, Ortaca'nın bahsi geçen varlıklar konusunda çok zengin bir yöre olduğunu söylemek mümkün değildir. Sınırlı olan bu varlıkların turizme kazandırılması bu açıdan çok önemlidir.

4. Ortaca'nın Tarihi ve Ortaca'nın Arkeolojik Potansiyelinin Kırsal Turizme Kazandırılması

Ortaca İlçe merkezinin 1938 yılındaki nüfusunun 410, Dalyan nüfusunun ise aynı yıl 708'dir (Karaağaç 2009:136). Ortaca, 1943 yılında Köyceğiz'in nahiyesi olarak ilan edilirken 1987 yılında ilçe statüsüne kavuşmuş bir yerleşim yeridir. İlçeye bağlı Dalyan Mahallesi, turizm alanında adını duyurmuş olmakla beraber Ortaca İlçe merkezinin bu durumdan çok faydalanamadığı söylenebilir. Kaunos antik kentine olan yakın konumu ve iki ayaklı göl oluşumuna sahip Köyceğiz Gölü'nün Akdeniz'e açıldığı noktada bulunması dikkate alındığında, Dalyan'ın turizm alanında gelişmiş olması çok da şaşırtıcı bir durum değildir. Dalyan ismini, Avrupa'ya duyuran olay ise Dalyan'a bağlı İztuzu plajında yumurtlama alanları bulunan caretta caretta deniz kaplumbağalarının yaşamlarının bir otel inşaatı sebebi ile tehlikeye girmesiyle gerçekleşmiştir. June Haimoff adlı bir İngiliz çevreci tarafından 1987 yılında bu durumun gündeme getirilmesi ile Dalyan adı, hem ülke genelinde hem de İngiltere başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde duyulmuştur. Ortaca, bu tarihe kadar tarım dışında alternatif bir geçim ekonomisine sahip değilken aynı yıl (1987) ilçe statüsüne kavuşması ve Dalyan'ın Ortaca toprakları içerisinde tutulması, kentin turizm alanında gelişmeye başlamasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. (Karaağaç 2009:136).

Baldemir ve Kurnaz'ın (2013: 51-67) yapmış olduğu çalışmaya göre, Ortaca Muğla ilçeleri arasında turizm potansiyeli açısından 4. sırada yer almaktadır. Bu potansiyel, yörede yer alan 30 adet A grubu

seyahat acentası ve 15'i işletme, 7'si yatırım belgeli olmak üzere toplamda 4945 yatak kapasiteli tesisler ile desteklenmektedir.

Tablo1: Turizm Potansiyelleri Açısından İlçelerin Sıralanması

Turizm Potansiyeli Uygunluk	İlçeler	Uygunluk Katsayıları
1	BODRUM	%28
2	MARMARİS	%23
3	FETHİYE	%20
4	ORTACA	%7
5	DATÇA	%5
6	DALAMAN	%5
7	MİLAS	%4
8	MERKEZ	%3
9	KÖYCEĞİZ	%3
10	ULA	%2

Kaynak: Baldemir ve Kurnaz, 2013: 64

Tablo2: Ortaca-Dalyan'da yer alan Seyahat Acentaları

ORTACA-DALYAN						
SIRA	ACENTANIN ADI	GRUBU		SIRA	ACENTANIN ADI	GRUBU
1	Advence	A		16	Oruçmanten	A
2	Arazi	A		17	Panda	A
3	Aya Nicola	A		18	Platform	A
4	Basket	A		19	Sardes	A
5	Bedsonline	A		20	Sardes	A
6	Birilliant	A		21	Sangerme	A
7	Ertaç	A		22	Sayılan	A
8	FLY	A		23	Sayılan	A
9	Göl	A		24	Simena	A
10	Daydala	A		25	Styx	A
11	H.B.B.B	A		26	Sunflowers	A
12	İz Tuzu	A		27	Tamarisk	A
13	Kaunos	A		28	Tantur	A
14	Kbid	A		29	TENGRI	A
15	Byblis Travel	A		30	Yeşildalyan	A

Kaynak: (<http://www.muglakulturizm.gov.tr/Eklenti/44917,ortaca-dalyan.pdf?0 21.06.2016>)

Tablo3: Ortaca'da Yer Alan İşletme Belgeli Tesisler

ORTACA				
TESİS ADI	TÜRÜ	ODA	YATAK	ADRES
CLUB SENÖ	4 YILDIZLI T.K.	184	368	SARIGERME KÖYÜ
	1TATİL KÖYÜ	184	368	
RA TT HOTELS SARIGERME	5 YILDIZLI OTEL	254	508	SARIGERME KÖYÜ
HİLTON DALAMAN GOLF RESORT&SPA	5 YILDIZLI OTEL	410	834	FEVZİYE KÖYÜ
	2***** YILDIZ	664	1.342	

CLUB ALLA TURCA	4 YILDIZLI OTEL	86	173	DALYAN
İBEROTEL SARIGERME PARK OTEL	4 YILDIZLI OTEL	375	794	SARIGERME KÖYÜ
ROBINSON CLUB SARIGERME PARK	4 YILDIZLI OTEL	308	616	SARIGERME KÖYÜ
TT HOTELS PALACE	4 YILDIZLI OTEL	254	508	SARIGERME KÖYÜ
TT HOTELS PALACE	4 YILDIZLI OTEL	500	1000	FEVZİYE KÖYÜ
	5**** YILDIZ	769	1.583	
ASUR OTELİ	3 YILDIZLI OTEL	32	66	BURUNUCU MEVKİİ
	1*** YILDIZLI	32	66	
FİX PANSİYON	PANSİYON	5	18	SARIGERME KÖYÜ
	1 PANSİYON	5	18	
ASUR APART OTEL	MÜSTAKİL APART	10	32	BURUNUCU MEVKİİ
SARIGERME DOLPHIN APART OTEL	MÜSTAKİL APART	19	50	SARIGERME KÖYÜ
	2 APART	29	82	
DALYAN RESORT SPA	BUTİK OTEL	42	84	BURUNUCU MEVKİ
	1 BUTİK OTEL	42	84	
B.C. SPA HOTEL	ÖZEL TESİS	60	128	GÜLPINAR MEVKİİ
DALYAN RESORT OTEL	ÖZEL TESİS	58	158	MARAŞ CAD.
	2 ÖZEL TESİS	58	158	
TOPLAM	15 TESİS	1.783	3.701	ODA/YATAK

Kaynak: (<http://www.muglakulturizm.gov.tr/Eklenti/44894,konaklama-tesisleri.pdf?0> 21.06.2016)

Tablo4: Ortaca'da Yer Alan Yatırım Belgeli Tesisler

ORTACA				
TESİS ADI	TÜRÜ	ODA	YATAK	ADRES
MARTI SARIGERME	5 YILDIZLI T.K.	248	496	FEVZİYE KÖYÜ
	1 TATİL KÖYÜ	248	496	
ORKA HEIGHTS RESORT OTEL	4 YILDIZLI OTEL	150	322	BABADAĞ / SARIGERME
	1 **** YILDIZ	150	322	
EMİR TUANA RESORT SPA OTEL	3 YILDIZLI OTEL	56	124	DALYAN MAH.
ÖZALPHAN OTEL	3 YILDIZLI OTEL	44	96	ATATÜRK MAH.
	2 *** YILDIZ	100	220	
SARIGERME DOLPHİN APART OTEL	MÜSTAKİL APART	19	50	SARIGERME MAH.
	1 APART	19	50	
DALYAN MICHELANGELO	BUTİK OTEL	53	106	DALYAN MAH.
	1 BUTİK OTEL	53	106	
KIZILCA PINAR ÇİFTLİĞİ	ÇİFTLİK EVİ KÖY EVİ	25	50	GÖKBEL MAHALLESİ
	1 ÖZEL TESİS	25	50	
TOPLAM	7 TESİS	595	1.244	ODA/YATAK

Kaynak: (<http://www.muglakulturizm.gov.tr/Eklenti/44895,konaklama-tesisleri.pdf?0> 21.06.2016)

4.1.Tarihöncesi Dönemlerde Ortaca

Ortaca topraklarında yapılan tarihöncesi araştırmalarda bugünkü ilçe merkezinin olduğu bölgede herhangi bir kültür dolgusuna rastlanmaz. Bunun temel sebebi, ilçe merkezinin bulunduğu alanın Dalaman Çayı tarafından alüvyonla doldurulmuş olması ve yakın zamana kadar kış ve ilkbaharda oluşan küçük çaplı göllerin ve bataklıkların Ortaca'nın ova kısmının büyük bölümünü işgal ediyor olmasıdır (Karaağaç 2009:22). Zaten Muğla İli ölçeğinde 3,500 km²lik yüzölçümü ile Kavaklıdere ilçesinden sonraki en küçük ikinci ilçe olan Ortaca toprakları, birkaç yüzyıl öncesine kadar sınırlı bir alanda yerleşilebilecek durumdaydı.

Pleistosen Dönem’de Köyceğiz Çanağı’nın doğusunda kalan bu alanda, küresel iklim değişikliği sebebi ile deniz seviyesi yaklaşık 100 m. daha alçaktayken, yaklaşık olarak 6.000 yıl önce günümüz deniz seviyesine ulaşmıştır (Öğün ve diğ. 2001:2). Deniz seviyesindeki yükseliş sonrasında, Dalaman Çayı’nın taşıdığı alüvyonlar Dalaman Ovası’nı oluşturmuştur. Ortaca ilçesi de Dalaman Ovası’nın batı kesiminde bulunmaktadır. Bugün Ortaca’ya bağlı Dalyan Deltası’nın oluşumunda hem Holosen Dönemi’ndeki küresel su yükselmesi hem de Dalaman Çayı pay sahibi iken tarihi net olarak bilinmeyen bir deprem sonrasında Dalaman Çayı’nın yatağı değişmiş ve bugünkü halini almıştır. Bu durum Doğu (1994:314)’ya göre şöyle özetlenebilir: “Dalaman Çayı, M.O. 500’lü yıllarda yatağını Ortaca civarında güneye çevirmeden önce batıya doğru gelişen deltası ile eski bir körfezi ortasından doldurarak Köyceğiz Gölünü ve Dalyan Ovasını meydana getirmiştir. Daha sonra da yatağını güneye çevirmiş ve bir başka körfezi doldurarak Dalaman Ovası’nı oluşturmuştur”.

Ortaca topraklarında yer alan tarihi yapılar, ilçe’nin batı sınırında zemini daha yüksek ve tepe yamaçlarına dayanmış, Dereköy, Karadonlar, Mergenli ve Fevziye gibi küçük yerleşim yerleri ile Sarıgerme Mahallesi’nin yer aldığı deniz kıyısındaki Pisilis antik kenti ve ilçenin en yüksek yerleşim yeri olan Gökbel köyünde bulunduğu düşünülen Pasanda antik kenti ile sınırlıdır. İlçenin çeşitli kısımlarında yer alan muhtelif kaya mezarları söz konusu güncel yerleşim yerlerinin yakınlarında yer almaktadır. Antik dönemlerde Ortaca, Karia Bölgesi ile Likya Bölgesi’nin kesiştiği noktada yer almaktaydı. Karia-Lycia sınırı olarak kabul edilen Dalaman Çayı (*İndus*), bugün de Ortaca ve Dalaman İlçeleri’nin sınırını oluşturmaktadır (Çörtük 2013: 82; Tietz 2003:9).

4.2.Kaunos Antik Kenti

Karia Bölgesi’nin en güneyinde yer alan yerleşim merkezi olarak kabul edilen Kaunos Antik kenti, günümüzde Köyceğiz topraklarında yer almaktadır. Bununla beraber tarihsel olarak en azından son 500 yıldır Dalyan ile ilişkilendirilen bu kent, önemli bir liman kentidir. Antik çağın önemli coğrafyacısı Strabon (1993: 173-174)’a göre Kariyalılar’la aynı dili konuşan fakat Girit’ten gelerek buraya yerleşenlerin kurduğu kent, verimli topraklara sahip, meyvesi bol bir kentti. Günümüzde kentte ayakta yer alan yapılar arasında, görkemli bir tiyatro, erken dönem bir bazilika, o dönemde gençlerin beden eğitimi faaliyetleri yaptığı bir palaestra, Roma hamamı, Antik liman, agora, anıtsal çeşme yapıları gibi çarpıcı kalıntılar bulunmaktadır (Öğün vd. 2001:53, 67, 79, 118, 127, Diler 2007:76, Işık 1994:1). Bunlarında dışında M.S. V. yy.a tarihlendirilen bazilikal planlı bir kilise ve ölçüm platformu gibi kalıntılar da söz konusudur (Çizmeli Öğün 2007:57). Ayrıca Kaunos antik kentinin nekropol alanı antik adıyla Calbis’in (Dalyan Kanalı) yamaçlarına inşa edilmiş kaya mezarları barındırmaktadır. Kaya mezarları, inşa edilmiş biçimleri bakımından birkaç grupta toplanmışlardır. En görkemli olanları tapınak cepheleli kaya mezarlarıdır (Öğün vd. 2001:163). Kaunos kaya mezarları, Türkiye’nin ve bölgenin tanıtımı amaçlı yapılan reklam faaliyetlerinde sıklıkla kullanılan görseller arasındadır (Bkz. Fotoğraf 1). Dalyan merkezden izlenebilen kaya mezarları, ayrıca düzenlenen tekne turlarında panoramik görsellik sunmakta ve rekreasyon potansiyeli barındırmaktadır (Türker vd. 2014:83). 1966 yılından beri kazı faaliyetlerinin yürütüldüğü kent, düzenlenmiş bir ören yeridir ve ziyarete açık durumdadır. Fethiye Arkeoloji Müzesi’nin sorumluluk alanında bulunan ören yeri 2015 yılında 47.972 kişi tarafından ziyaret edilmiştir ve bu rakam ile Kaunos Antik Kenti, Fethiye Müzesi sınırları içerisinde yer alan düzenlenmiş 9 ören yeri arasında Kayaköy’den sonra en çok ziyaret edilen ikinci yer konumundadır (Bkz. Tablo 5).

Tablo5: Fethiye müzesine bağlı ören yerlerinin 2015 yılı ziyaretçi sayıları ve elde edilen gelirler

MÜZE VE ÖREN YERİ ADI	GİRİŞ ÜCRETİ	ÜCRETLİ GİRİŞ				ÜCRETSİZ GİRİŞ			TOPLAM	
		Ücretli Kişi Sayısı	Gişede Satılan Bilet Geliri	Gişede Satılan Müze Kart Adedi	Müze Kart Geliri	Ücretsiz Kişi Sayısı	Grup Girişi	Kartla Yapılan Giriş	Ziyaretçi Sayısı	Gelir
Fethiye Arkeoloji Müzesi	5.00 TL	4.470	22.350.00 TL	-	-	5.800	-	1.666	11.936	22.350.00 TL
Amynthas Kaya Mezarı	5.00 TL	6.848	34.240.00 TL	-	-	1.377	285	2.757	11.267	34.240.00 TL
Gemiler	8.00 TL	17.065	136.520.00 TL	-	-	1.118	-	2.542	20.725	136.520.00 TL
Tlos	5.00 TL	31.548	157.740.00 TL	273	8.640.00 TL	7.727	-	4.896	44.171	166.380.00 TL
Pınara	5.00 TL	3.329	16.645.00 TL	-	-	476	-	652	4.457	16.645.00 TL
Letoon	8.00 TL	10.242	81.936.00 TL	438	14.370.00 TL	2.532	-	2.996	15.770	96.306.00 TL

Kadyanda	5.00 TL	2.441	12.205.00 TL	-	-	1.334	-	1.322	5.097	12.205.00 TL
Kaunos	10.00 TL	33.123	331.230.00 TL	497	16.150.00 TL	5.260	5.354	4.235	47.972	347.380.00 TL
Kaya Köy	5.00 TL	45.969	229.845.00 TL	945	31.560.00 TL	7.015	5.599	11.241	69.824	261.405.00 TL
Toplam		155.035	1.022.711	2.153	70.720.00 TL	32.639	11.238	32.307	231.219	1.093.431.00 TL

Kaynak: Muğla İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, Fethiye Müze Müdürlüğü

Fotoğraf 1. Kaunos kaya mezarları

Fotoğraf 2. Kaunos tuzlası Ergüder vd. 2013:52 (Şekil 10)

Kaunos kentinin etki alanı yalnızca bulunduğu nokta ile sınırlı kalmamıştır. Antik kaynaklarda anlatıldığı kadarıyla Kaunos'un tarımın yanında önemli ticaret ürünlerinden biri de tuzdur. Kaunoslular tuzla olarak Ortaca ilçesi'nde yer alan İztuzu plajının hemen kuzeyinde kalan küçük bir gölü kullanmışlardır. Arkeolojik çalışmalar sonucu Kaunos Tuzlası'nın yeri 2006 yılında tespit edilmiştir ve tuzlada kullanılan tuz tavaları ve kanallar Anadolu arkeolojisinde bir "ilktir" (Ergüder vd. 2013:46). Antik dönemde hem besin maddesi hem de "Göz Merhemi" yapımında kullanılan bir katkı maddesi olan Kaunos tuzu, önemli bir ticari malzeme idi. Tuzlanın bulunduğu alan, çok sayıda turist'in ziyaret ettiği İztuzu Plajı'nın hemen kuzeyinde yer aldığından, turizme kazandırılması durumunda yüksek bir ziyaretçi sayısına ulaşması muhtemeldir.

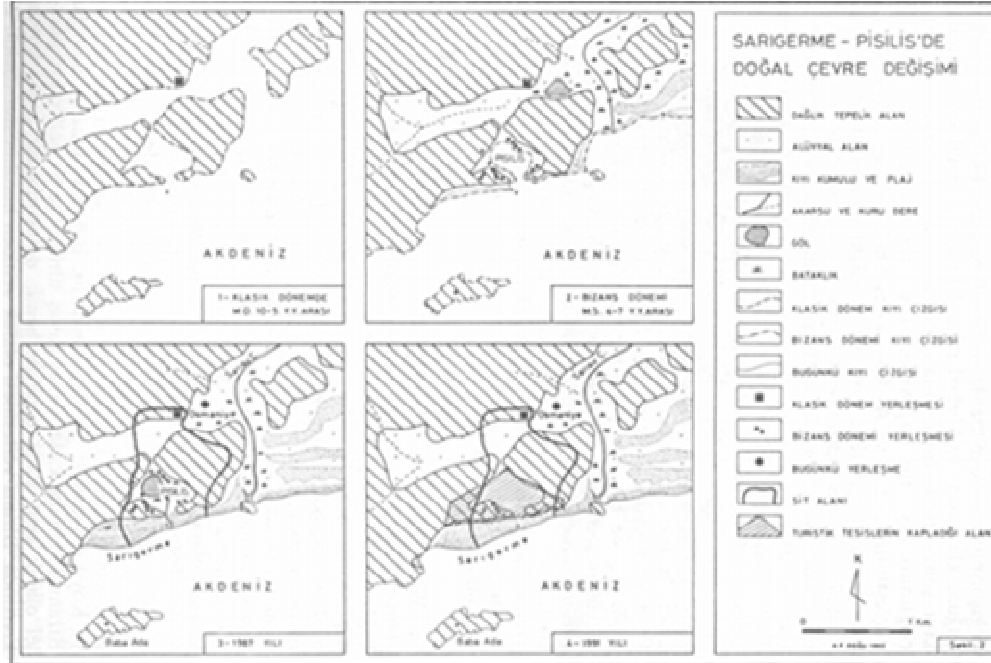
4.3.Pisilis Antik Kenti

Antik kaynaklarda Kaunos ile Kalynda arasında yer aldığı bildirilen Pisilis bugün Sarıgerme'de yer almaktadır (Sevin 2001:129). Dalaman ovasında yer alan antik kent bir dönem bir koy içerisinde bulunurken, günümüzde Dalaman Çayı ve Sarısu deresinin taşıdığı alüvyonlarla dolmuş durumdadır (Bkz. Şekil 1). Bugün üzerine kurulu bir otele ait yapı kompleksi bulunmaktadır. Otelin inşaatı sırasında kısmen tahribata uğrayan kent, günümüzde aynı otelin sınırları içerisinde kalmış durumdadır ve güvenliği söz konusu otele emanet edilmiştir (Doğu 1994: 316-317). Otel içerisine müşterilerin dışında kimse alınmamakta olduğundan antik kent ziyarete kapalıdır. Fethiye Müzesi'nden aldığımız özel izin doğrultusunda antik kent tarafımızca ziyaret edilmiştir. Görüştüğümüz otel yetkilileri, otelde konaklayanların güvenliği ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın sınırlamaları nedeniyle otel arazisinde kalan kalıntılara müşterilerinin de girişinin yasak olduğunu dile getirmiştir.

Fotoğraf 3-4. Pisilis antik kentinde ayakta duran yapı kalıntıları

Herhangi bir arkeolojik kazı yapılmayan Pisilis antik kentinde ayakta duran yapılar, Geç Roma-Erken Bizans olarak tabir edilen 4-6. yy.lar ile daha yakın 11.-12. yy. Bizans Dönemi yapılarından oluşmaktadır. Bazilikal planlı tek nefli bir şapel, sur duvarları ve konut kalıntıları, su sarnıçları gibi yapıların iyi korunmuş duvarları ayakta durur vaziyettedir. Detaylı bir arkeolojik araştırma yapılmadığı için kentin tam sınırları ve yapılar net olarak tanımlanmamıştır. Bu hali ile Ortaca ilçesi sınırlarındaki en önemli arkeolojik potansiyelin, Pisilis Antik Kenti olduğu düşünülmektedir.

Şekil 1. Pisilis kentinin doğal çevre değişimini gösteren harita (Doğu 1994: 313)

4.4.Pasanda Antik Kenti

Pasanda Antik Kenti'nin adı dışında hakkında bilinen çok az şey bulunmaktadır. Hakkında bilinen kısıtlı şeylerden ilki yeridir. Kaunos civarında hatta Kaunos'un komşusu olan bu kent Telandros Attika Deniz birliğine katılmış ve yaklaşık 30 yıl boyunca Kaunos ile birlikte vergi listelerinde görülmüştür (Sevin 2001:129, Çörtük 2013:83). Dalyan üzerinden İztuzu plajına doğru yol alırken burada günümüzde yer alan Gökbel Köyü civarlarında bulunduğu düşünülmektedir. Konu ile ilgili arkeolojik bir araştırma veya kazı yapılmamıştır. Ortaca'nın keşfedilmeyi bekleyen arkeolojik potansiyelinin önemli iz düşümü olabilecek bir yerdir.

4.5.Mergenli

Günümüzde küçük bir mahalle durumundaki Mergenli'de Bizans Dönemi'nden beri aralıksız yerleşim olduğu düşünülmektedir. Günümüz mahallesinin yamaca yaşlanmış evleri taş mimariye sahiptir. Mahallede yer alan ve tek nefli bazilika görüntüsü veren bir kilise yapısı günümüzde camiye çevrilmiş olarak kullanılmaktadır. Ebatları itibarı ile şapel olabilecek bu yapının *narteks* kısmı son cemaate çevrilmiş modern uygulamalarla kısmen tahrip edilmiş olsa da korunmuştur. *Naos* kısmı günümüzde mahfil olarak kullanılmaktadır. Minber ve mihrap inşası sırasında küçük çaplı tahribata uğrayan kilisenin, apsis çıkıntısı yoktur. Apsis daha önceden yıkılmış ve sonradan önüne duvar örülmüş olabileceği gibi belki de çıkıntı olmaksızın inşa edilmiş olabilir. Üst örtüde taşıyıcı olarak uzunlamasına bir tonoz yerleştirilmiştir. İç mekânda taşıyıcı olarak kullanılan bir sütun veya kolon görünmemektedir. İç mekân tamamen badanalandığından fresk veya mozaik kalıntıları görülememekteyse de çevre halkından alınan bilgiye göre, yakın zamana kadar duvarlarda freskler de bulunmaktaydı (Halil Kınalı, Kişisel Görüşme, 28.4.2016). Kilise yapısının yan tarafına minare inşa edilmiş, narteksin önündeki sahanlığa ise bir şadırvan inşa edilmiştir. Yapım yılı net değildir. Giriş kısmında 1118 tarihi yer olsa da bu tarihin miladi olduğu şüphelidir. Hicri takvime göre olduğu düşünülürse miladi olarak 1706-1707 tarihine ulaşılır. Planın hiç bozulmadan kullanıldığı var sayıldığında tek nefli bir şapel olarak adlandırılacak yapının benzerleri Dağlık Kilikya bölgesi Erken Bizans yapılarına andırmaktadır (Koch, 2007:70). Bununla beraber tek nefli kiliselerde bulunması zaruri olan *ambon*, *solea*, *templon*, *levhalar*, *altar*, *synthronon*, *oturma sıraları* gibi unsurların hiçbiri günümüze ulaşamamıştır (Koch 2007: 70-77). Yapının 1952 ve 2008'de onarım gördüğü üzerinde yazılıdır. Cami olarak kullanıma başladığı yıla dair bir kitabe mevcut değildir.

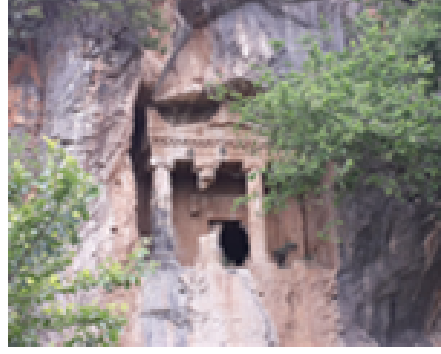

Fotoğraf 5-6. Mergenli Camii'nin Dıştan ve İçten Görünümü

Kilise-Cami yapısının dışında, Mergenli'de yer alan diğer yapılar arasında tapınak cepheli bir kaya mezarı, Roma Dönemi'ne ait olabilecek ve günümüzde tahrip olmuş bir köprü, lahit, antik yol gibi kısmen ayakta kalmış yapılar bulunmaktadır. Mergenli kaya mezarı yer seviyesinden 5 m. kadar yüksekte, İyon düzeninde, prostylos planında (dört sütunlu girişe sahip) tapınak cephesi olarak inşa edilmiştir. Sütunlardan bir tanesi kısmen bir tanesi ise tamamen tahrip olmuş durumdadır.

Fotoğraf 7. Mergenli Camii mahfili (naos)

Fotoğraf 8. Mergenli kaya mezarı

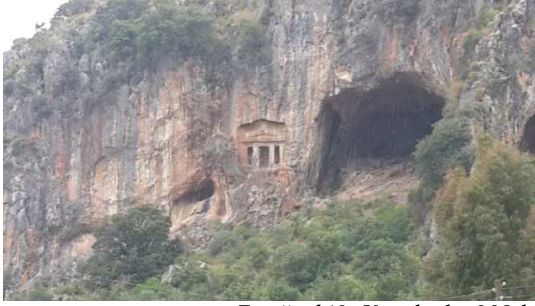
4.6.Karadonlar

Karadonlar'da yer alan kaya mezarları mahallenin yaslandığı doğuya bakan sarp yamaçlarda yer almaktadır. 3 ayrı yerde yer alan mezar yapıları muhtemelen farklı tarihlerde ve farklı gelir seviyelerindeki kişilere ait yapılar olarak inşa edilmişlerdir. Kendi arasında numaralandırılarak anlatılacak olursa 1 nolu mezar yapısı, Karadonlar-Ortaca karayolunun güneyinde doğal bir yamaca yaslanmış, yer seviyesinden yaklaşık 10 m. yüksekliktedir. Tapınak girişi görünümü olan mezar yapısı bölgede pek sık rastlanmayan Dor düzeninde yapılmıştır. Alınlığı dış motifi ile süslenen yapı, Ante tipi, pronaoslu bir girişe sahiptir ve tek kline içermektedir (Öğün ve Diğ.2001:164). Sağlamlığı ile dikkat çeken bu mezar yapısı, günümüzde muhtemelen portakal bahçeleri ile çevrenmesi ve yola uzak olması sayesinde, nispeten az hasara uğramış durumdadır.

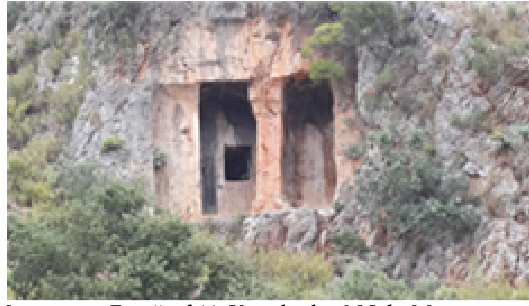
Karadonlar mahallesinin merkezinde yer alan 2 nolu mezar yapısı, yer seviyesinden yaklaşık 30 m. yükseklikte ulaşılması zor dik bir yamaçta yer almaktadır. Güncel mahalle mezarlığı kaya mezarının yakınında bulunmaktadır. Etrafında doğal (?) oluşum 4 farklı mağara bulunmaktadır. Yine ante tipi olduğu görülen yapı, muhtemelen tamamlanamadan yarım kalmıştır. 3 nolu mezar yapısı 2 nolu mezar yapısına yaklaşık 200 m. mesafede yer almaktadır. Tapınak girişi şeklinde yapılmak istense de tek sütunlu olan giriş, Yunan (Helen) tapınak planlarına aykırı olarak düzenlenmiştir. Zaten kline içermeyen söz konusu mezar yapısı bir niş mezardır. Bir tarafına niş oyulan sütunun diğer tarafı da belki de daha sonradan yeni bir niş açılmak için bırakılmışsa da bu plana uyulmadığı görülmektedir. 2 ve 3 nolu mezarlar kabaca inşa edildiği için hangi mimari düzende yapıldıkları net değildir.

Fotoğraf 9. Karadonlar 1 Nolu mezar

Fotoğraf 10. Karadonlar 2 Nolu Mezar

Fotoğraf 11. Karadonlar 3 Nolu Mezar

4.7. Fevziye

Sarıgerme'ye 9 km. Ortaca ilçe merkezine 15 km. mesafede bulunan Fevziye Mahallesi, Dalaman Çayı'nın batısına kurulu bir yerleşim yeridir. Güncel mahalle mezarlığı, çayın yakınında yamaca yaslanmış olarak kullanılmaktadır. Mezarlığın hemen üzerindeki sırtlarda iki adet kaya mezarı göze çarpmaktadır. Mezarların özelliklerini daha iyi ve anlaşılır şekilde açıklamak için 1 ve 2 nolu mezar olarak adlandırılmışlardır. Kaya mezarlarından 1.nolu olan tapınak girişi şeklinde inşa edilmiş fakat sütun kullanılmamıştır. Giriş kısmı gösterişsiz ve yazıtsız olan mezar yapısı, dört tarafından oyularak ana kayadan bağımsız olarak inşa edilmiştir. İçerisinde dört adet kline bulunmaktadır.

2 nolu mezar yapısı ise farklı bir üslupla yapılmıştır. Düzeltilen ana yüzeye açılan dar bir kapı içerisinde bir niş bulunmaktadır. Her iki mezar yapısı da defineciler tarafından tahrip edilmiştir. Güncel mezarlıkta, bir erkek bir de kadın mezarı bulunmaktadır. Muhtemelen 19. yy. erkek mezar taşında Padişah Abdülaziz döneminde (1861-1876) kullanılan fes biçimi olan "Azizi Fes" bulunmaktadır. Mezarlıkta yer alan diğer mezarlar bölgede sıkça rastlanılan horasan harçla tekne biçiminde inşa edilmiş üst kısmı açık dikdörtgen formlu mezarlardır. Dereköy'de ve Aşı Koyu yolu üzerinde benzer mezar yapıları söz konusudur. Bu mezarların Osmanlı'nın son dönemlerine ait yerel halka ait (muhtemelen yörük mezarlığı) olma olasılığı vardır.

Fotoğraf 12. Fevziye 1 ve 2 No'lu kaya mezarları

Fotoğraf 13. Fevziye'de yer alan güncel mezarlık

4.8. Dalyan Merkez

Dalyan, Ortaca ilçe merkezine 12 km. mesafede yer almaktadır. 2014 yılında yapılan düzenleme ile belde belediyesi vasfını kaybetmiş ve doğrudan Ortaca belediyesi sınırları içerisinde kalmıştır. İztuzu Plajı

ile Köyceğiz Gölü'nün arasında kalan Dalyan Muğla'nın önemli turizm merkezlerindedir. Dalyan'da görülebilecek en önemli tarihi yapı Osmanlı Dönemi'nden kalma camidir. Cami 2014 yılında restore edilmiş olup ibadete açık durumdadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos seferi sırasında inşa edildiği düşünülse de buna dair yazılı bir kaynak yoktur. Mimari üslup açısından bakıldığında 18.-19. yy.da inşa edilmiş olabileceği söylenebilir (Yılmaz 2013: 462).

5.Ortaca'nın Arkeolojik Potansiyeli ve Kırsal Turizme Kazandırılması ile ilgili Mülakat ve Değerlendirmeler

Bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak amacıyla, Ortaca'da yaşayan ve görev yapan araştırmacı, yazar, sektör temsilcileri ve yerel yönetim çalışanlarıyla sözlü mülakat yöntemi kullanılarak araştırma yapılmıştır. Bu amaçla yöre hakkında çeşitli araştırma ve sözlü tarih kitapları bulunan tarih öğretmeni Günür Karaağaç ile, arkeolog ve sanat tarihçisi olmasının yanında Ortaca Belediyesi Kent Konseyi Genel Sekreteri Nilgün Şahin ile, TÜRSAB Bölge temsilcisi ve yerel acenta sahibi aynı zamanda Ortaca Dalyan Turizm Derneğinin Yönetim Kurulu Üyesi olan Mehmet Çobanoğlu ve Ortaca ile ilgili çeşitli araştırmaları olan tarih öğretmeni Halil Kınalı ile görüşülmüştür. Araştırmada adı geçen tarihi ve kültürel varlıklar yerlerinde incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Çalışmada, anlatım ile ilgili bir karışıklığa yol açmamak amacıyla görüşülen kişiler isimlerinin baş harfleriyle sembolize edilmiştir.

Ortaca'nın Arkeolojik Potansiyeli ve Kırsal Turizme Kazandırılması ile ilgili Mülakat ve Değerlendirmeler			
Katılımcının Adı ve Soyadı		Mesleği/Görevi	Mülakat tarihi
Günür Karaağaç	G	Yazar/ Tarih öğretmeni	26 Nisan 2016
Nilgün Şahin	N	Arkeolog/ Ortaca Belediyesi Kent Konseyi Genel Sekreteri	26 Nisan 2016
Mehmet Çobanoğlu	M	TÜRSAB Bölge temsilcisi ve yerel acenta sahibi, Ortaca Dalyan Turizm Derneğinin Yönetim Kurulu Üyesi	28 Nisan 2016
Halil Kınalı	H	Araştırmacı/Tarih Öğretmeni	28 Nisan 2016

1."Ortaca'nın sahip olduğu tarihi varlıklar yönünüzde korunuyor mu?" sorusunun yöneltmesi üzerine,

Katılımcıların tamamı korumanın yetersiz olduğunu belirtmektedir.

G (Günür Karaağaç, kişisel görüşme, 26.4.2016), Yalnızca Ortaca değil Köyceğiz'de bulunan kalıntıların da tahrip edildiğini. Hem yerel yönetimlerin hem de bölge halkının korumayla ilgili bir kaygı taşımadığını, Kaunos sayesinde para kazanılmasına rağmen korunmasına dair herhangi bir çaba sarf edilmediğini ifade etmektedir.

N (Nilgün Şahin, kişisel görüşme, 26.4.2016), Yalnızca tarihi varlıkların değil, doğal varlıkların da yeterince korunmadığını, Dalyan kanalındaki sazlıkların her geçen gün tekne yolu açmak gibi sebeplerle kesildiğini, Hem Kaunos'taki hem de Mergenli, Karadonlar, Fevziye civarındaki kaya mezarlarının tahrip olduğunu ifade etmektedir.

M (Mehmet Çobanoğlu, kişisel görüşme, 28.4.2016), Kaunos'un bundan 5-10 yıl öncesine kadar define kazıları yapılan bir yer olduğunu, günümüzde bu kazıların azalış gösterdiğini belirtmektedir. M, Ortaca'nın en önemli tarihi varlıklarından olan Pisilis Antik kenti üzerinde bir otelin inşa edilmiş olmasının, bölgenin tarihi varlıklar üzerindeki en önemli olumsuz etkilerinden olduğunu ifade etmektedir.

2. "Yöre halkının tarihi çekiciliklere bakışı nasıl?" sorusunun yöneltmesi üzerine, Katılımcıların tamamı, Yöre halkının tarihi çekiciliklerin öneminin farkında olmadığını düşünmektedir. H (Halil Kınalı, kişisel görüşme, 28.4.2016), Mergenli yöresinde bir taş ocağı yapılmak istendiğini, halkın bu duruma karşı çıktığını ve özellikle doğayı korumak amacıyla tepki gösterdiğini ifade etmiştir.

M, Halkın bilinçlenmesi durumunda tarihi öğelerin turizm amaçlı kullanımına karşı çıkmayacağını, örneğin Karadonlar'da ki kaya mezarlarının, turizme kazandırılması durumunda, turistik talep sayesinde çay, süt, bal ve bunun gibi ürünlerin satışından gelir elde edebileceğini düşünmektedir.

3."1987 yılından günümüze turizmin yaşadığınız bölgeye katkısının ne düzeyde olduğu ile ilgili soruya,

G, N,M ve H genel itibarı ile turizm işletmelerinin yöreye doğrudan katkılarının yeterli olmadığını ifade etmekte, gelen turistlerin tarihe özel ilgi besleyen kişilerden oluştuğunu vurgulamaktadır. Buna rağmen katılımcıların ortak görüşüne göre tarihi ve doğal varlıklar yeterince turizm amaçlı kullanılamamaktadır.

M'ye göre, Turizmin Ortaca'ya istihdam açısından önemli katkıları olmuştur. Özellikle turizm alanında son 30 yılda hızla gelişen Dalyan'ın personel ve yiyecek-içecek kaynakları Ortaca'dan beslenmektedir. Buradaki işletmelerin temel ihtiyaçlarını Ortaca sağlamaktadır.

H'ye göre, bütün bu olumlu etkilerinin yanında turizmin, çevre kirliliği ve doğal yapının bozulması gibi olumsuz etkileri de olduğu düşünülmektedir.

4. "Gözlemlerinize göre tarihi çekiciliklerin talebi ne düzeyde?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

Bütün katılımcılar tarihi varlıklara talebin olduğunu ancak özellikle yerli turist talebinin yeterli düzeyde olmadığı konusunda fikir birliğine varmışlardır.

5. "Bu çekicilikler için reklam ve tanıtım yapılıyor mu?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

Bütün katılımcılar yeterli tanıtım yapılmadığını belirtmiş, G aynı zamanda yerel yönetimlerin bu tarihi çekiciliklerin varlığından bile haberdar olmadığını ifade etmiştir. M ise münferit turist talebinin özellikle Kaunos ve caretta caretta ile ilgili olduğunu, Dalyan'ın kendi reklamını yapabildiğini belirtmiş, yeterli düzeyde olmamasına rağmen yüzme yarışmaları ve festivallerin düzenlendiğini ifade etmiştir.

6. "Yöre halkı bu çekicilikten maddi bir menfaat sağlıyor mu?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

Katılımcıların tamamı, yörede hizmet veren tekneciler, otelciler ve lokantalar haricinde menfaat sağlayan bir kesimin olmadığını ifade etmektedir. H, buna ek olarak turizm işletmelerinde istihdam edilen kişilerin tarihi çekiciliklerden dolayı olarak faydalandığını düşünmektedir.

7. "Arkeolojik varlıkların bölge tanıtımına katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

G ve M, Kaunos ve Kaunos'a ait kalıntıların yer aldığı bölgelerin yöre tanıtımına katkı sağladığını ifade etmektedir.

N, bununla birlikte yörede bulunan kum zambakları gibi endemik bitki türlerinin de turizm amaçlı kullanılabilirliğini ifade etmektedir.

H, Arkeolojik kalıntıların merkezde olmadığı için çok tanınmadığını, kent merkezinde bir müze olması durumunda farkındalığın artacağını, Dalyan'ın ise daha önce tanınmadığını, arkeolojik potansiyeli sayesinde şu anda dünya tarafından tanındığını ifade etmektedir.

8. "Yöre halkının turiste bakışı nedir?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

G, Kaunos'un turistik çekiciliğinden elde edilen gelir ve bu gelirin yarattığı etkilerin yanında Dalyan ve çevresinde, yani turistik potansiyelin yoğun olduğu bölgelerde, yöre halkı ile turistler arasında kültür etkileşiminin yaşandığını, N ve H ise yöre halkının tarihi zenginliklerin farkında olmadığını turizme ise tamamiyle para odaklı yaklaşıldığını ifade etmektedir.

9. "Tarihi çekiciliklerin yanında turistlere yönelik ticari faaliyet yürütülüyor mu?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

Katılımcıların tamamı, bu tür faaliyetlerin kısıtlı düzeyde yapıldığını, yürüyüş (Trekking) ve tekne turu gibi aktiviteleri kapsayan turlar düzenlendiğini ifade etmektedir.

M ise özellikle günlük turlar ile diğer İlçelerde konaklayan turistlerin Kaunos ziyareti ve tekne turu yapıp Dalyan'ı da gezmeden ikamet ettikleri yerlere döndüklerini, bu durum yöre esnafını olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.

10. Bölgenizde yer alan tarihi çekiciliklerle ilgili bilginiz var mı? sorusunun yöneltildiği üzerine,

G, Yörede, Birçoğu gün yüzüne çıkmamış, Ondeleci, Mergenli, Topbaş, Cibi, Kaptan, Burunucu, Beşköprü, Karaburun, Epçem ve Alicin gibi su kemerleri ve köprüler (geçit kemerleri) bulunduğunu ifade etmektedir.

M, ayakta bulunan bazı arkeolojik kalıntılara turlar düzenlendiğini ifade etmektedir.

H ise Mergenli'de daha ziyade şapel planı veren bir kilise yapısının olduğunu, yapının iç mekanında 1980'li yıllara kadar freskler de bulunduğunu günümüzde ise bu fresklerin görülemediğini ifade etmektedir.

11. "Bölgenizde yer alan tarihi yapıların turizme kazandırılmasını istiyor musunuz?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

Katılımcıların tamamı, açılacak bir müze ile tahribatın önlenerek tarihi varlıkların turizme kazandırılabilirliğini belirtmektedir.

M, tarihi varlıkların turizme kazandırılmasında büyük çaplı bir çalışmaya gerek duyulduğunu, örneğin yalnızca Karadonlar'daki kaya mezarlarını turizme açmanın yeterli olmadığını, buranın ancak yol güzergâhında uğranacak bir lokasyon olarak tur programlarına dâhil edilebileceğini ifade etmektedir. Buna ek olarak, Sarıgerme'de Pisilis antik kenti üzerinde 1980'li yılların sonunda inşa edilen bir otel olduğunu, otel politikaları gereği bu varlıkların halka açılmadığını ifade etmektedir.

12. "Tarihi çekiciliklerden elde edilen gelirin ve talebin yöre halkı için belirleyici olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusunun yöneltildiği üzerine,

Katılımcıların tamamı, tarihi çekiciliklerden elde edilen gelirin ve talebin yöre halkı için belirleyici olmadığını düşündüklerini ifade etmektedirler.

G ise ek olarak, Kaunos ve bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerin, kazandıkları geliri yine kendi işletmeleri için kullandığını, elde edilen gelirin bölge halkına doğrudan fayda getirmediğini, Bu işletmelerde yaratılan istihdamın ve istihdam edilen kişilerin elde ettiği gelirlerin haricinde, yöre halkına yarar sağlamadığını ifade etmektedir.

13. "Yörenizdeki tarihi çekiciliklerle ilgili turlar düzenleniyor mu?" sorusunun yöneltilmesi üzerine, Katılımcılardan G, N ve H, az bilinen tarihi mekanlara bazı turlar düzenlediğini ifade etmektedir. M ise hem Dalyan'da konaklayan hem münferit olarak gelen hem de civar ilçelerde konaklayan turistlere yönelik faaliyetler yapıldığını, bunların da odak noktalarının Kaunos antik kenti olduğunu, Pisilis antik kenti üzerinde otel bulunduğu için buraya tur düzenleme şanslarının olmadığını belirtmektedir. Ek olarak, kendi acentalarının üç tane safari rotası olduğunu, bunlardan bir tanesinin Dalyan çıkışlı Tepearası-Zeytinaları,-Yuvarlakçay'a kadar gittiğini, oradan dönüşte Karadonlar- Mergenli- Aşı Koyu'na kadar düzenlendiğini, bu turların hem tarih, hem doğa hem de eğlence odaklı olduğunu, Dalyan'da 22 acente bulunmasına rağmen yalnızca üç acentanın safari turu düzenlediğini ifade etmektedir.

Sonuç

Tarihi çevre bilincini bölge halkına aktarmak, var olan arkeolojik çekiciliklerin turizm amaçlı kullanımına yönelik yöre halkını bilinçlendirmek, bütüncül bir turizm algısı yaratmak açısından gereklidir. Aksi takdirde bölgede yer alan sınırlı arkeolojik varlıklar, sezonluk kullanım özelliği gösteren turistik varlıklar çerçevesinden çıkamayacak, mevcut durumda olduğu gibi bu potansiyelden yalnızca belirli bir ticari kesim yararlanabilecektir. Bölgede, geçmişten günümüze ulaşan geleneksel dokunun yaşatılma olasılığı, bu tarihi, doğal ve kültürel öğelerin yaşatılması ile mümkündür. Ortaca örneğinde, var olan sınırlı tarihi varlıkların bir çekicilik unsuru olarak kullanılması ve çevre halkının bu potansiyelden fayda sağlaması gerçekleştirilmesi gereken en önemli amaçlardandır.

Ortaca İlçesi 1987 yılında ilçe statüsüne kavuşmuş genç bir ilçedir. Çevresinde yer alan Köyceğiz, Dalaman gibi ilçelerle birlikte ele alındığında daha az tanınan bir ilçedir. Buna karşın turizm potansiyeli, söz konusu ilçelere kıyasla daha yüksektir. İlçe'nin sınırında yer alan Kaunos Antik kenti 2015 yılında 47.972 kişi tarafından ziyaret edilmiş ve bu ziyaretlerin büyük çoğunluğu Ortaca (Dalyan) üzerinden gerçekleşmiştir. Ortaca' da yer alan Sarıgerme-Pisilis antik kenti, Mergenli, Karadonlar, Fevziye mahallelerinde yer alan kaya mezarları gibi yapılar turizme kazandırılmamış durumdadır. Ortaca'da arkeolojik varlıklar üzerinden doğrudan bir turizm geliri elde edilememektedir. Yerel yönetimler yeterli tanıtım yapmamakta, yöre halkı ise sahip olduğu tarihi ve arkeolojik varlıklarla ilgili yeterli bilgiye sahip olamamaktadır. Mevcut tarihi ve arkeolojik potansiyele yönelik düzenlenen tur programları da yetersiz kalmaktadır.

Bölgede, tarihi ve arkeolojik varlıklara yönelik düzenlenecek festival gibi etkinliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Ortaca'nın turizm potansiyeli en yüksek, arkeolojik çekicilik unsuru olan Pisilis antik kentinde yapılacak bilimsel bir kazı ve temizlik çalışması sonrası buranın halkın ziyaretine açılması sağlanmalı, yöreye yönelik tur programları düzenlenmelidir. Yöre halkı, yerel yönetimler ve bölgede faaliyet gösteren turizm paydaşlarının, Ortaca' da müze açılmasına yönelik bir talebi bulunmaktadır. Bunun sağlanmasıyla birlikte yöre halkının, yaşadığı bölgenin tarihi ve arkeolojik unsurları ile ilgili farkındalığının artması sağlanabilecektir.

Teşekkür

Çalışmamız sırasında verdikleri destek, bilgi ve izinlerden dolayı Fethiye Müze Müdürlüğü'ne ve tüm müze çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Hasan (2004). "Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Turizm", *Standard Ekonomik ve Teknik Dergi*, S. 513, s. 61-70. Ajans-Türk Matbaacılık.
- AVCIKURT, Cevdet, KÖROĞLU, Özlem (2008). *Kırsal Turizm İçinde: Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BAHÇE, Adili Sadık (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Miras) Turizmi Modeli, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 25, s. 1-10.
- BRAMWELL, Bill ve LANE, Bernard (1994). "Rural tourism and sustainable rural development", *Proceedings from the Second International School of Rural Development, University College, Galway, Ireland*, London: Channel View Books.
- CİVELEK, Makbule., DALGIN, Taner ve ÇEKEN, Hüseyin (2013). "Agro-Turizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: Muğla Yöresindeki TaTuTa Çiftliklerinde Bir Araştırma", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, C. 1/3 s.22-32.
- ÇEKEN, Hüseyin., KARADAĞ, Levent ve DALGIN, Taner (2007). "Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S. 7(1), s.1-14.
- ÇELTEK, Evrim (2004). *Kırsal Turizm ve Tokat İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- ÇETİNER, Ertuğru. (1998). "Turizmde Bölgesel Kalkınma, Verimlilik ve Kaynakların Etkin Kullanımı", *1. Turizm Şurası*, 20-22 Ekim, Ankara: Turizm Bakanlığı, S. 218.
- ÇİZMELİ ÖĞÜN, Zeynep (2007). "Kaunos Kenti'nin Bizans Dönemi Sikke Buluntuları (1965-2002)", *Calbis Baki Öğün'e Armağan, Melanges offerts a Baki Öğün*, Ed. Cengiz Işık, Zeynep Çizmeli Öğün, Burhan Varkıvanç, s. 39-62.
- DALGIN, Taner., ATAK, Onur. ve ÇEKEN, Hüseyin (2015). "Festivallerin Bir Kırsal Turizm Çekiciliği Olarak Önemi", *Afyon: 4. Ulusal Kırsal Turizm Kongresi*.

- DİLER, Adnan (2007). "Kaunos'ta Bir Ölçek Taşı (Sekoma)", *Calbis Baki Öğün'e Armağan, Melanges offerts a Baki Öğün*, Ed. Cengiz Işık, Zeynep Çizmeli Öğün, Burhan Varkıvanç, s. 75-81.
- DOĞU, Ali Fuat (1994). "Doğal ve Tarihi Çevre Tahribine Bir Örnek: Pisilis (Sarıgerme-Muğla)", *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 3, s.309-321.
- HUH, Jin (2002). *Tourist Satisfaction With Cultural/Heritage Sites: The Virginia Historic Triangle*, The Faculty of The Virginia Polytechnic Institute And State University In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Science In Hospitality And Tourism Management.
- IŞIK, Cengiz (1994). *Kaunos Liman Agorası ve Çeşme Binası*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları VI. Dizi, S. 41.
- KARAAĞAÇ, Günür (2009). *Toroslar'dan Ortaca'ya*, İzmir: Creactive Matbaa.
- KOCH, Guntram (2007). *Erken Hıristiyan Sanatı*, İstanbul: çev. Ayşe Aydın, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- KUTER, Nazan. ve Ünal, Emre (2013). "Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmin Önemi", *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, S.13 (2), ss.192-201.
- Muğla İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Ortaca-Dalyan'da yer alan Seyahat Acentaları <http://www.muğlakulturturizm.gov.tr/Eklenti/44917,ortaca-dalyan.pdf?0> Erişim Tarihi:21.06.2016, 15.12
- Muğla İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Ortaca'da Yer Alan İşletme Belgeli Tesisler <http://www.muğlakulturturizm.gov.tr/Eklenti/44894,konaklama-tesisleri.pdf?0> Erişim Tarihi:21.06.2016, 15.30
- Muğla İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Ortaca'da Yer Alan Yatırım Belgeli Tesisler <http://www.muğlakulturturizm.gov.tr/Eklenti/44895,konaklama-tesisleri.pdf?0> Erişim Tarihi:21.06.2016, 15.45
- OLALLI, Hasan ve TİMUR, Alp (1988). *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık San. Ltd. Şti.
- ÖĞÜN, Baki., IŞIK, Cengiz., DİLER, Adnan., ÖZER, Oğuz., SCHMALTZ, Bernhard., MAREK, Christian., DOYRAN, Münife. (2002). *Kaunos. Kbid. 35 Yılın Araştırma Sonuçları (1966-2001)*. İzmir: Mopak Kağıt-Karton sanayi ve Ticaret A.Ş.
- SEVİN, Veli (2001). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk tarih Kurumu Yay. VI. Dizi, Sayı 50, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- SOYKAN, Füsün (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, S. 10, s. 67-75.
- SOYKAN, Füsün (2002). "Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Türkiye", *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu*, s.154-159.
- SOYKAN, Füsün (2006). "Avrupa'da Kırsal Turizme Bakış Kazanılan Deneyim", *II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, s.72-73.
- STRABON, (1993). *Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)*, İstanbul: çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- ÖZALTIN TÜRKER, Gülay., TÜRKER, Ali., GÜZEL, Fatma Özlem. (2014). "Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Dalyan Destinasyonunun Rekreasyon Potansiyelinin Değerlendirilmesi", *International Journal of Science Culture and Sport*, Özel S. 2, s.70-86.
- YILMAZ, Mehmet Emin., TANRIVEREN, Fatih. M. (2013). "Muğla Dalyan Camii". *Muğla Değerleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s. 454-463.
- UĞUZMAN ER, Tülay (2001). "Turizm Sektöründen Etkin ve Etkili Bir Biçimde Yararlanılması Gerekliği" Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi Sempozyumu Bildirileri, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 51-58.